

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ: ОБЛІКОВІ І ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ

Безкровний О. В.

к.е.н., доцент., професор кафедри фінансів, економічних досліджень і туризму,
e-mail: oleksandr.bezkrovnyi@pdau.edu.ua

Дорошенко О. О.

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, економічних досліджень і туризму,
olga.doroshenko@pdau.edu.ua

Аранчій Д. С.

к.е.н., доцент кафедри фінансів, економічних досліджень і туризму,
dmytro.aranchii@pdau.edu.ua

*Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна*

DOI:<https://doi.org/10.31210/ab2026.47>

МІНІМАЛЬНЕ ПОДАТКОВЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Запровадження мінімального податкового зобов'язання (МПЗ) знаменує собою перехід до нової парадигми оподаткування аграрного сектору. Воно не є новим податком у класичному розумінні, а виступає специфічним інструментом податкового контролю за ефективністю використання земельних ресурсів.

Науковці підкреслюють, що фіскальна функція МПЗ тісно переплетена з регуляторною, оскільки механізм спрямований на ліквідацію тіньового обробітку земель та встановлення справедливих рівня податкового навантаження.

Сидоров Г. Ю. звертає увагу на те, що правове регулювання МПЗ в умовах воєнного стану зазнало суттєвих трансформацій [6]. Зокрема, норми Закону № 2120-ІХ [4] передбачають тимчасове звільнення від нарахування МПЗ за землі, що розташовані на територіях активних бойових дій або тимчасово окупованих РФ, що підтверджується Переліком, затвердженим постановою КМУ № 1364 [2].

Дослідження М. О. Слатвінської та Ю. С. Грачук свідчать про наявність серйозних ризиків для фінансової стійкості агропідприємств. Вчені акцентують увагу на тому, що МПЗ фактично ігнорує принцип платоспроможності, оскільки обов'язок доплати виникає навіть за умови відсутності реального чистого прибутку, що в умовах порушеної логістики та низьких експортних цін може призвести до вимивання обігових коштів виробників [7].

З позиції адміністрування, О. В. Гуцаленко та О. В. Кузуб виділяють критичну проблему низької якості інформаційної бази. Неузгодженість даних між Державним земельним кадастром та Реєстром речових прав на нерухоме майно призводить до некоректного формування податкових повідомлень-рішень

для фізичних осіб. Це породжує ризики подвійного оподаткування, коли і власник, і фактичний орендар можуть отримати зобов'язання за одну й ту саму ділянку [1].

Для глибшого розуміння фіскального впливу МПЗ доцільно розглянути порівняльну характеристику податкового навантаження суб'єктів господарювання до та після впровадження норм Закону № 1914-IX [5]. Як свідчать розрахунки, проведені на основі методики найбільшого тиску зазнають суб'єкти з низьким рівнем офіційної зайнятості та мінімальною орендною платою».

Таблиця 1.

**Порівняння структури податкового навантаження на 100 га ріллі
(умовний приклад)***

Показник	Сценарій А висока зарплата, оренда	Сценарій Б малоефективний обробіток
Нормативна грошова оцінка (НГО) 100 га ріллі (середня по Україні)	2800000 грн	2800000 грн
Сума МПЗ (5 % від НГО)	140000 грн	140000 грн
Сплачені податки (ЄП 4 гр, ПДФО, ВЗ, земельний податок)	165000 грн	45000 грн
Необхідність доплати різниці до бюджету	0 грн (перевищує МПЗ)	95000 грн (доплата до МПЗ)
Вплив на собівартість продукції	Відсутній	Зростання витрат на 950 грн/га

**розраховано побудовано авторами на основі аналізу ст. 38-1 та ст. 141.9 ПКУ [3].*

За спільною думкою дослідників теорії і практики податкових відносин в аграрному секторі національної економіки запровадження МПЗ виступає каталізатором структурних змін на ринку землі ефекту детінізації. Так господарства, що раніше працювали без оформлення трудових відносин або договорів оренди, змушені легалізувати діяльність, оскільки сплата ПДФО та військового збору з офіційних виплат тепер зараховується у рахунок виконання МПЗ. З іншого боку такі реформи сприяють консолідації земель, через те, що економічний тиск змушує дрібних власників (одноосібників) долучатися до офіційних орендних відносин або відчужувати землю на користь більш ефективних суб'єктів, здатних забезпечити високу рентабельність виробництва.

Говорячи про перспективи оптимізації фіскальної політики в галузі сільського господарства, в частині мінімізації негативного впливу МПЗ та підвищення прозорості оподаткування, вважаємо за доцільне розвивати наступні аспекти даних податкових змін:

- удосконалення процедур верифікації стану земель, що перебувають у зоні потенційних бойових дій або є забрудненими мінами, для автоматичного звільнення від МПЗ;

- запровадження диференційованої ставки МПЗ залежно від спеціалізації сільськогосподарських товаровиробників;

- завершення цифровізації земельних відносин для автоматичного розрахунку МПЗ через електронний кабінет платника, що усуне конфліктні ситуації між фіскальними органами та громадянами.

В цілому, МПЗ є інструментом забезпечення справедливості в оподаткуванні агросектору, проте його ефективність прямо залежить від якості адміністрування. Необхідно дотримуватися балансу між фіскальними інтересами держави та фінансовими можливостями виробників, особливо у депресивних регіонах.

Список використаних джерел:

1. Гуцаленко О. В., Кузуб О. В. Проблеми адміністрування мінімального податкового зобов'язання для фізичних осіб – власників земельних ділянок. *Економічний форум*. 2023. № 3. С. 158–164.

2. Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 р. № 1364. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 26.04.2026).

3. Податковий кодекс України : Закон України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 03.05.2026).

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 28.04.2026).

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень : Закон України від 30 листоп. 2021 р. № 1914-IX. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 30.04.2026).

6. Сидоров Г. Ю. Правове регулювання мінімального податкового зобов'язання в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 312–315.

7. Слатвінська М. О., Грачук Ю. С. Мінімальне податкове зобов'язання: перші результати впровадження. *Економіка та суспільство*. 2023. № 51.